

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

Esas Sayısı : 2025/119

Karar Sayısı : 2025/155

Karar Tarihi : 10/7/2025

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Küçükçekmece 5. Asliye Hukuk Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 437. maddesinin 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 54. maddesiyle değiştirilen üçüncü fıkrasında yer alan "*Hâkim, ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresinin Anayasa'nın 5., 13. ve 40. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması kararına yapılan itiraz incelemesinde itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 437. maddesi şöyledir:

"II. Yargılama usulü

Madde 437- Hâkim, basit yargılama usulüne göre karar verir.

Gerektiğinde ilgili kişiye adli yardım sağlar.

*(Değişik fıkra:6/12/2019-7196/54 md.) **Hâkim, ilgili kişiyi dinler**, tahkikatı tamamlar ve gecikmeksizin en geç iki gün içinde kararını verir."*

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Kadir ÖZKAYA, Hasan Tahsin GÖKCAN, Basri BAĞCI, Engin YILDIRIM, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR, Muhterem İNCE, Yılmaz AKÇİL, Ömer ÇINAR ve Metin KIRATLI'nın katılımlarıyla 7/5/2025 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle sınırlama sorunu görülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, bu dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görev alanına giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın

değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 4721 sayılı Kanun'un 437. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "*Hâkim, ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresinin iptalini talep etmiştir. Anılan fıkarda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması talebini inceleyen hâkimin özgürlüğü kısıtlanması talep edilen kişiyi dinleyeceği, tahkikatı tamamlayacağı ve en geç iki gün içinde kararını vereceği öngörülmüştür.

4. İtiraz konusu kuralda yer alan "*Hâkim,...*" ibaresi "*...ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresinin yanı sıra itiraz konusu olmayan "*...tahkikatı tamamlar ve gecikmeksizin en geç iki gün içinde kararını verir.*" bölümü yönünden de geçerli, ortak kural niteliğindedir. Bu itibarla kuralın esasına ilişkin incelemenin "*...ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

5. Açıklanan nedenle 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 437. maddesinin 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 54. maddesiyle değiştirilen üçüncü fıkrasında yer alan "*Hâkim, ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresinin esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin anılan fıkarda yer alan "*...ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresi ile sınırlı olarak yapılmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

6. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Muhammed Nuri ÖZGÜR tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

7. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması 4721 sayılı Kanun'un 432 ila 437. maddelerinde düzenlenmiştir. Anılan Kanun'un 432. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde akıl hastalığı, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu madde bağımlılığı, ağır tehlike arz eden bulaşıcı hastalık veya serserilik sebeplerinden biriyle toplum için tehlike oluşturan her ergin kişinin kişisel korunmasının başka şekilde sağlanamaması hâlinde tedavisi, eğitimi veya ıslahı için elverişli bir kuruma yerleştirileceği veya alıkonulabileceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu maddenin ikinci fıkrasında bu konuda kişinin çevresine getirdiği külfetin de gözönünde tutulacağı, üçüncü fıkrasında ise ilgili kişinin durumu elverir elvermez kurumdan çıkarılacağı belirtilmiştir.

8. Koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması davasına ilişkin yargılama usulü ise 437. maddede düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında hâkim tarafından basit yargılama usulüne göre karar verileceği, ikinci fıkrasında gerektiğinde ilgili kişiye adli yardım sağlanacağı düzenlenmiştir. Üçüncü fıkarda ise hâkimin ilgili kişiyi dinleyeceği, tahkikatı tamamlayacağı ve gecikmeksizin en geç iki gün içinde kararını vereceği hükme bağlanmıştır. Söz konusu fıkarda yer alan "*...ilgili kişiyi dinler,...*" ibaresi itiraz konusu kuralı oluşturmaktadır.

B. İtirazın Gerekçesi

9. Başvuru kararında özetle; koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması nedenlerinin sağlık kuruluşları tarafından bilimsel olarak değerlendirilmesi gerektiği, akıl hastası olan kişilerin yargılamaya katkı sağlayacak bir beyanda bulunmalarının beklenemeyeceği, itiraz konusu kural kapsamında bu kişilerin dinlenmesinin zorunlu tutulmasının yargılama sürecinin uzamasına neden olacağı gibi adliye sevkleri sırasında kamu güvenliğinin de tehlikeye düşebileceği, dolayısıyla kişinin dinlenmesi konusunda hâkime takdir yetkisi verilmesi gerektiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 5., 13. ve 40. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

10. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 19.maddesi yönünden incelenmiştir.

11. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında herkesin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konulduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında şekil ve şartları kanunda gösterilmek şartıyla kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişinin özgürlük ve güvenlik hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir.

12. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı devletin bireylerin özgürlüğüne keyfi olarak müdahale etmemesini güvence altına alan temel bir hak (Erdem Gül ve Can Dundar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 62). Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın 19. maddesi kapsamında özgürlükten yoksun bırakma kavramını tanımlamıştır. Buna göre özgürlükten yoksun bırakmanın gerçekleşmesi için bir kimsenin kısıtlı bir alanda ihmal edilemeyecek bir süre için tutulması ve bu kişinin söz konusu tutmaya rıza göstermemesi gerekir (AYM, E.2020/30, K.2023/12, 25/1/2023, § 103; Cüneyt Kartal [2. B.], B. No: 2013/6572, 20/3/2014, § 17).

13. Anayasa'nın 19. maddesinin ikinci fıkrasında “Şekil ve şartları kanunda gösterilen: ... toplum için tehlike teşkil eden bir akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol tutkunu, bir serseri veya hastalık yayabilecek bir kişinin bir müessesede tedavi, eğitim veya ıslahı için kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi; ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz.” hükmüne yer verilmiştir. Anılan hükme göre bir kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının Anayasa'ya uygun olabilmesi söz konusu durumlarda kanunda belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirin yerine getirilmesi ve bu tedbirin şekil ve şartlarının kanunda gösterilmiş olması gerekmektedir.

14. Kuralda, hâkimin koruma amacıyla özgürlüğü kısıtlanması talep edilen kişiyi dinleyeceği düzenlenmiştir. Kuralla, ilgili kişinin hâkim tarafından bizzat dinlenilmesi zorunlu tutulmakta, kişinin özgürlüğünün kısıtlanması konusunda ileri sürülen nedenlere karşı çıkmasına imkân tanınmaktadır. Ayrıca hâkimin ilgili kişiyi bizzat dinleyerek ve gözlemleyerek karar vermesi öngörülmek suretiyle yalnızca sağlık raporuna veya ilgili belgelere dayanılarak kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılmasının önüne geçilmektedir. Nitekim kuralın da yer aldığı fıkranın değişiklik gerekçesinde de özgürlüğün kısıtlanması gibi

önemli bir karar verilirken hâkimin bizzat bu kişiyi dinleyeceği ve gecikmeksizin karar vereceği açık şekilde vurgulanmıştır.

15. Bu itibarla özgürlüğün kısıtlanması sonucunu doğurabilecek bir yargılamada kişinin hâkim tarafından dinlenmeden karar verilemeyeceği öngörülme suretiyle yalnızca sağlık kurulu raporuna dayanılarak kişilerin özgürlüklerinin kısıtlanmasının önlenmesini amaçlayan kuralın özgürlüğü kısıtlanabilecek kişiler açısından güvence getirdiği anlaşılmıştır. Bu yönüyle kuralın Anayasa'nın 19. maddesiyle bağdaşmayan bir yönü bulunmamaktadır.

16. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 19. maddesine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 5. maddesine aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 19. maddesi bağlamında yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 5. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 13. ve 40. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 437. maddesinin 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 54. maddesiyle değiştirilen üçüncü fıkrasında yer alan "...ilgili kişiyi dinler,..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE 10/7/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Kadir ÖZKAYA

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Basri BAĞCI

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Muhterem İNCE

Üye
Yılmaz AKÇİL

Üye
Ömer ÇINAR

Üye
Metin KIRATLI